

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: R. Grüttemeier, M.-T. Leuker (2006) *Niederländische Literaturgeschichte*]

Vaessens, T.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Internationale Neerlandistiek

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Vaessens, T. (2009). [Bespreking van: R. Grüttemeier, M.-T. Leuker (2006) *Niederländische Literaturgeschichte*]. *Internationale Neerlandistiek*, 47(1), 70-73.
http://www.ivn.nl.com/library/IN_2009-01.pdf

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

RALF GRÜTTEMEIER & MARIA-THERESIA LEUKER (HRSG.), *Niederländische Literaturgeschichte*. Unter Mitarbeit von Amand Berteloot, J.W.H. Konst und Lut Missinne. Mit redaktioneller Unterstützung von Willem van den Berg, Carel ter Haar und Herbert van Uffelen (...). Mit 156 Abbildungen. Stuttgart/Weimar, Verlag J.B. Metzler, 2006. xii, 332 pp. ISBN 9783 4760 20611. € 34,95.

De verschijning van de door Ralf Grüttemeier en Maria-Theresia Leuker samengestelde *Niederländische Literaturgeschichte* werd door *Der Tagesspiegel* enthousiast begroet. Het boek, zo oordeelde de Duitse krant, was niet alleen van belang voor de vele studenten in het Duitse taalgebied die Nederlandse taal en cultuur studeren, maar het was ook zeer lezenswaard voor ‘alle, die mehr über Nooteboom & Co. wissen wollen’. Ook de samenstellers zelf wijzen in hun inleiding op deze twee publieken. Alle auteurs van deze literatuurgeschiedenis (afgezien van de samenstellers zijn dat Amand Berteloot, J.W.H. Konst en Lut Missinne) zijn hoogleraar neerlandistiek aan Duitse universiteiten, dus het spreekt vanzelf dat zij zich tot hun studenten richten. Beginnende studenten, zo valt te veronderstellen, want naarmate Duitstalige studenten Nederlands vorderen in hun studie, wordt de noodzaak om over Nederlandse literatuur te lezen in de Duitse taal uiteraard minder groot, om uiteindelijk geheel te verdwijnen.

Minder evident is het dat *Niederländische Literaturgeschichte* ook geadresseerd is aan het (niet zozeer bredere, als wel algemenere) publiek van vertalers, leraren Nederlands en literatuurcritici in het Duitse taalgebied. Vooral voor die laatste subgroep lijkt mij deze uitgave een zeer welkome. Sinds een jaar of tien is de belangstelling van de Duitstalige markt voor vertalingen van Nederlandse literatuur (met name romans) opvallend groot. In recensies van zulke vertalingen valt steeds weer op hoe weinig de recensenten geneigd (of: in staat) zijn auteurs als Nooteboom, Palmen, Noordervliet of De Winter te karakteriseren en plaatsen als *Nederlandse* schrijvers.

Over *Rituelen* van Cees Nooteboom zei de Duitse criticus Reich-Ranicki: ‘Das ist ein ganz bedeutender europäischer Schriftsteller, und eines der wichtigsten Bücher, vielleicht das wichtigste, das ich in diesem Jahr gelesen habe’. En daarop

laat hij nog volgen: 'sieh da, die Holländer haben einen solchen Auteur!' Waar het evident is dat Reich-Ranicki louter in superlatieven spreekt en ook dit laatste zinnetje positief bedoelt, blijft het oog er toch even achter haken. Wat bedoelt hij precies te zeggen? De zin is minstens op twee manieren uit te leggen. Ten eerste als: de Hollanders, toch al onze zeer gewaardeerde, cultureel hoogstaande burens, hebben ook nog eens een topschrijver van het niveau van Nootboom voorradig. De andere uitleg is ongeveer zo: onze burens de Hollanders, die toch niet bekend staan om hun hoogstaande cultuur, brengen niettemin een schrijver van dit formaat voort. Waar Reich-Ranicki in elk geval *geen* blijk van geeft, is dat hij op de hoogte zou zijn van het feit dat Nootboom voortkomt uit een taalgebied met een zelfstandige literaire traditie die, net als de Engelse of Duitse, teruggaat tot in de vroege middeleeuwen. Precies naar aanleiding van Nootbooms Duitse doorbraak, vraagt Ralf Grüttemeier zich in *Niederländische Literaturgeschichte* af: 'Aber was war das eigentlich für eine Literatur, die Ende des 20. Jahrhunderts im Blickfeld vieler deutscher Leser auftauchte?' Het is uitermate welkom dat deze eenvoudige vraag nu in een handzaam boek voor het Duitse taalgebied centraal staat.

Wat deze literatuurgeschiedenis onderscheidt van in het Nederlandse taalgebied verschenen literatuurgeschiedenissen, is onder meer het feit dat de auteurs proberen aan te sluiten bij de Duits(talige) referentiekaders van hun lezers. Dat betekent in de eerste plaats dat het vanuit Duitsland goed zichtbare deel van de Nederlandse literatuur veel nadruk krijgt; meer nadruk waarschijnlijk dan in een Nederlandse literatuurgeschiedenis het geval zou zijn.

Dit verschil doet zich vooral voor in het laatste hoofdstuk, dat de naoorlogse periode behandelt. De golf van Duitse vertalingen van Nederlandse literatuur is als gezegd een betrekkelijk recent verschijnsel. Dit hoofdstuk, getiteld 'Nach dem zweiten Weltkrieg', is dan ook het meest 'anders'. De auteur ervan, Grüttemeier, staat uitgebreid stil bij het verschil in waardering van het werk van Nootboom in Nederland en Duitsland – ook hier is Nootboom weer exemplarisch. Hij wijst er onder meer op dat Nootboom als enige Nederlandse dichter tussen tal van internationale grootheden voorkomt in 'Walter Höllersers legendärer *Theorie der modernen Lyrik*'. Dat is beslist zeer eervol voor Nootboom en lijkt het al evenzeer voor de Nederlandse literatuur in haar geheel. Tegelijkertijd doen we Nootboom niet tekort wanneer we vaststellen dat er weinig Nederlandse professionele poëzielezers zullen zijn die hem in hun top-tien van de twintigste-eeuwse Nederlandstalige poëzie zouden opnemen. Hier spelen andere zaken een rol, voorop de populariteit van de *prozaïst* Nootboom in Duitsland en de beschikbaarheid van zijn poëzie in het Duits, maar geen kennis van zaken van de moderne Nederlandse poëzie in al haar rijke geschaaktheid. Doordat Grüttemeier Nootboom (vanuit de Duitse situatie: volkomen terecht) als referentiepunt neemt bij zijn bespreking van de naoorlogse Nederlandse literatuur, ontstaat er een heel ander panorama dan het (toch vooral door Hermans, Reve en Mulisch bepaalde) traditionele Nederlandse beeld van deze periode.

Voor de andere hoofdstukken, waarin de oudere perioden aan bod komen, kan zo'n verrassingseffect minder gemakkelijk gecreëerd worden. Hypes als die rond Nooteboom waren er immers niet. Toch gaan ook de auteurs van deze hoofdstukken uit van de specifieke voorkennis van niet in het Nederlands taalgebied grootgebrachte lezers. Hierdoor komt inderdaad aan het licht, zoals de samenstellers in hun inleiding claimen, dat de Nederlandse literatuur over het algemeen zeer open stond voor internationale invloeden.

Toch is dat op zichzelf geen nieuwe constatering. Het is ook de vraag of de samenstellers van deze eerste Duitstalige geschiedenis van de Nederlandse literatuur werkelijk een nieuw verhaal hebben willen vertellen. Je zou zelfs kunnen beweren dat hun belangrijkste doelgroep (Duitstalige studenten Nederlands die aan het begin van hun studie staan) helemaal niet bij een echt 'nieuw' of 'ander' verhaal gebaat zou zijn geweest.

Het boek moet, met het oog op die doelgroep van beginnende studenten, ook gewoon 'het' verhaal vertellen. Dat is ook precies wat vooral de gedeelten over de middeleeuwen, de zeventiende eeuw, de achttiende en negentiende eeuw, en de eerste helft van de twintigste eeuw doen. In die gedeelten wordt toch in eerste instantie het bekende verhaal verteld, al is de inkleuring ervan wat 'Duitsers' dan in andere Nederlandse literatuurgeschiedenissen. Over Van Ostaijen lezen we bijvoorbeeld het standaardverhaal van de *early adapter* die snel van de Europese artistieke modes op de hoogte was en zich erdoor liet beïnvloeden. Dat daarbij vooral de invloeden uit het Duitse taalgebied belicht worden – Van Ostaijen als eerste West-Europese vertaler van Kafka; als nabije vriend van avant-gardekunstenaars uit het naoorlogse Berlijn etcetera –, zorgt nog niet voor een nieuw verhaal over Van Ostaijen.

Ook de methodisch-paradigmatische invalshoek van de samenstellers is niet nieuw of afwijkend van wat we in het Nederlandse taalgebied in deelgeschiedenissen als die van Anbeek (*Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1885–1985*), Van Bork en Laan (*Twee eeuwen literatuurgeschiedenis*) en Van Boven en Kemperink (*Nederlandse literatuur van de moderne tijd*) al eerder in de praktijk gebracht zagen. In de inleiding spreken Grüttemeier en Leuker van een 'poetologisch-institutioneller Ansatz', en dat betekent dat zij auteurspoëtica's als leidraad voor hun verhaal genomen hebben en dat zij daarbij (minder systematisch) ook aandacht besteedden aan de literaire infrastructuur waarbinnen die opvattingen al dan niet werden geïnstitutionaliseerd. Als gezegd: nieuw is dat niet, wel is het conform de huidige mores in de literatuurgeschiedschrijving in het Nederlandse taalgebied.

Dat is overigens al meer dan mooi. Een vergelijkbaar boek dat, beknopt maar betrouwbaar, een inleiding biedt tot de grote lijn van het verhaal van de Nederlandse literatuurgeschiedenis uit alle perioden én dat aansluit bij de betrekkelijk geringe literaire kennis en belezenheid van beginnende studenten, is er in het Nederlandse taalgebied momenteel niet. Als 'brug' naar de voor beginnende studenten nog niet geschikte delen van de grote Taalunie-literatuurgeschiedenis zou dat zeer welkom zijn. Dat deel van het vak dat we vreemd

genoeg maar ‘extramurale neerlandistiek’ blijven noemen, neemt hier het voortouw. De internationale neerlandistiek is nu toch echt volwassen.

– *Thomas Vaessens*